

สิทธิคนพิการที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมในสังคม The Rights of the Disabled not to be treated Unfairly in Society

รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย กษิติประดิษฐ์*
Asso. Pro. Dr. Somchai Kasitipradith

บทคัดย่อ

คนพิการย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับบุคคลโดยทั่วไป ในสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคมและสิทธิทางวัฒนธรรม คำว่า “พิการ” นั้นมีความหมายกว้างมาก และการพิการนั้นก็เกิดขึ้นได้ตั้งแต่แรกเกิดและภายหลังจากที่เกิดมาแล้วได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเกิดจากโรคบางอย่างหรือเกิดจากอุบัติเหตุก็ตามที่ คนพิการจึงมีอยู่ทั่วโลกทุกหนแห่งโดยไม่แบ่งเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ฐานะ ชนชาติกำเนิด หรือสถานะอื่นใด ไม่ว่าจะยากดีมีเงินหรือเป็นคนร่ำรวย อีกทั้งมีเป็นจำนวนมากในสังคม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าคนพิการเป็นเรื่องของมนุษยชาติ โดยไม่มีการแบ่งแยกแต่อย่างใด แต่ปรากฏว่าในความเป็นจริงนั้นคนพิการไม่สามารถเข้าสู่สังคมได้โดยเท่าเทียมกับบุคคลอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่เป็นคนเหมือนกัน ด้วยเหตุเพราะว่าเขาเหล่านั้นเป็นคนที่แตกต่างจากบุคคลอื่นทางร่างกายในบางลักษณะเท่านั้น เราจึงควรให้ความเท่าเทียมกันกับคนพิการโดยให้เขาเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมีคุณภาพและเข้าสู่สังคมได้โดยไม่แปลกแยก ดังนั้นรัฐและปัจเจกบุคคลอื่น ๆ จึงต่างก็มีหน้าที่ที่จำต้องเข้าใจและให้โอกาสแก่คนพิการที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างไม่แตกต่างด้วยตนเอง ทั้งนี้โดยการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายและโดยการให้ความเคารพในความเสมอภาคจากสังคมด้วยความเข้าใจที่แท้จริง

Abstract

The disabled have the same rights as individuals in general in terms of civil, political, economic, social, and cultural rights. The term “disabled” has wide definitions, and being disabled can happen at birth and after birth at any time, whether it may be from some diseases or from accidents as they may be. Thus, disabled people exist everywhere on Earth regardless of race, skin color, gender, language, religion, political views, status, country of birth, or any other conditions, whether they were through thick and thin or rich; they are also numerous in society. Thus, it can be seen that the disabled are a part of humanity without any segregation anyhow, but it actually turns out that the disabled

*อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

cannot enter society equally as other individuals even though they are all humans, with the reason that they are people who are different from other individuals in some anatomical characteristics. We should then give equality to the disabled by allowing them to live self-sufficiently with quality and be able to enter society without differences. Therefore, the state and other individuals each have duties to understand and give opportunities to the disabled for them to live in society without differences by themselves, so as to provide them protection by laws and respect with the equality from the true understandings of society.

คำสำคัญ: คนพิการ

Keywords: The disabled

บทนำ

ประชากรในโลกนี้มากกว่า 650 ล้านคนเป็นคนพิการ ในแต่ละภูมิภาคของโลก ในแต่ละประเทศ คนพิการมีชีวิตอยู่เป็นจำนวนมากในสังคมและต่างก็มีชีวิตความเป็นอยู่ในรูปแบบของตน พวกเขาเหล่านั้นไม่มีความหวังที่จะไปโรงเรียน ที่จะมีงานทำ ที่จะมียู่ที่ดี ที่จะสร้างครอบครัว และเลี้ยงดูบุตรให้มีอนาคตที่ดี ที่จะมิจิจกรรมต่าง ๆ กับสังคมอย่างคนทั่ว ๆ ไป คนพิการเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมและเสียเปรียบ จากตัวเลขขององค์การสหประชาชาติชี้ให้เห็นว่า 20% ของประชากรที่ยากจนที่สุดคือคนพิการ 98% ของเด็กพิการในประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้ไปโรงเรียน เกือบหนึ่งในสามของเด็กข้างถนนในโลกนี้อยู่กับความพิการ อัตราส่วนของการอ่านออกเขียนได้ของเยาวชนพิการมีไม่เกินกว่า 3% และมีเพียง 1% สำหรับสตรีพิการในประเทศต่าง ๆ เท่านั้น¹ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าปัญหาคนพิการเป็นปัญหาที่มีอยู่อย่างมากมายทั่วโลก สำหรับประเทศไทยนั้นข้อมูลการจดทะเบียนคนพิการในปี 2555 พบว่า มีคนพิการจดทะเบียนกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 1,327,467 คน อย่างไรก็ดี เชื่อว่ายังมีคนพิการอีกจำนวนมากที่ไม่ได้จดทะเบียนเพื่อขอรับสิทธิเนื่องจากไม่ทราบข้อมูลข่าวสารด้านสิทธิ ระบบการออกเอกสาร การรับรองจากแพทย์ยังไม่ครอบคลุมในพื้นที่ต่าง ๆ และเจตคติเรื่องการยอมรับกับคำว่า ความพิการของบุคคลในครอบครัว ทำให้มองว่าการมีบัตรคนพิการเป็นการตีตรา (Stigmatized) ทำให้มีคนพิการบางประเภทอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้ยื่นคำขอมีบัตรคนพิการ² สำหรับประเทศไทยนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 กำหนดไว้ว่า ให้บุคคลมีความเสมอภาคกันตามกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียม

¹National Unies Droits de l'homme, Combattre la discrimination envers les personnes handicapées, [online]. Available URL: <http://www.ohchr.org/FR/ABOUTUS/Pages/DiscriminationAgainstPersonsWithDisabilities.aspx>, 2557 (พฤศจิกายน, 17).

²คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, รายงานการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2555, (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2556), หน้า 98.

กัน โดยมีให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องใด ๆ รวมถึงสภาพทางกายหรือสุขภาพ นอกจากนี้มาตรา 49 ได้กำหนดให้รัฐต้องจัดให้ผู้พิการหรือทุพพลภาพได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่นอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและมาตรา 54 ระบุว่าบุคคลพิการหรือทุพพลภาพมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

แต่ต่อมาได้มีการประกาศใช้ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557” ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 22 กรกฎาคม พุทธศักราช 2557 มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคบรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้วย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้” ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวอ้างถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เพื่อการศึกษาไปก่อนที่จะได้มีการออกรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ออกมา

จึงเห็นได้ว่าประเทศไทยมีความมุ่งมั่นที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการพัฒนาคนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ แต่ในสภาพความเป็นจริงนั้นมีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการอยู่ปรากฏเห็นได้โดยทั่วไป มีการกีดกันหรือสร้างอุปสรรคทำให้คนพิการไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมืองงานทำการประกอบอาชีพ การศึกษา การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่มีกฎหมายกำหนดให้การคุ้มครองต่อกลุ่มคนพิการก็ตาม ดังจะเห็นได้จากการจัดให้มีโครงการสัมมนาเวทีสร้างสรรค์การจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ โดยได้จัดในแต่ละภูมิภาค ในระหว่างช่วงเวลาเดือนพฤศจิกายน 2556 ถึง เมษายน 2557 ซึ่งมีผู้เข้าร่วมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สรุปประเด็นปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ ดังนี้คือ

ก) ปัญหาด้านการศึกษา พบว่า โรงเรียนปฏิเสธรับคนพิการเข้าศึกษา เด็กพิการเข้าสังคมได้ยากและรู้สึกแปลกแยกมากเกินไป เด็กพิการและคนพิการสูงอายุไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่มีการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะ ไม่มีสื่อการเรียนการสอน คนหูหนวกเรียนร่วมไม่ได้ บุคลากรทางการศึกษาเฉพาะความพิการไม่เพียงพอ

ข) ปัญหาด้านการแพทย์ พบว่า อุปกรณ์และเครื่องมือเฉพาะทางมีไม่เพียงพอและไม่มีคุณภาพ ขาดแคลนหน่วยงานและบุคลากรทางการแพทย์ทางด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ มีปัญหาสภาพความพิการและระยะทางในการเดินทางเพื่อรับบริการทางการแพทย์ และอื่น ๆ

ค) ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า หน่วยงานการไม่มีห้องน้ำสำหรับคนพิการ หรือมีแต่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีทางลาดให้ความสะดวกหรือไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีที่จอดรถเฉพาะคนพิการ หรือมีแต่ก็ถูกบุคคลอื่นจอด ไม่สามารถใช้บริการการเดินทางสาธารณะได้หรือผู้จ่ายเงินที่ไม่เอื้อต่อการใช้บริการ และอื่น ๆ

ง) ปัญหาด้านการจ้างงานคนพิการ พบว่า สถานประกอบการมีงานที่ไม่เหมาะสมสำหรับคนพิการ ไม่มีคนพิการมาสมัครงานตามประกาศสมัครงาน ไม่สามารถทำงานได้ มีการใส่ชื่อคนพิการโดยไม่ได้ทำงานจริง และอื่น ๆ³ จึงเห็นได้ว่าในความจริงแล้วคนพิการยังไม่ได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมคุณภาพชีวิตในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ได้เพิ่มบทบาทหน้าที่ใหม่ให้ “สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ” มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการเชิงบังคับตามกฎหมายเพิ่มเติมโดยให้มีอำนาจหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิคนพิการ ทั้งจากคนพิการเป็นรายบุคคล หรือจะมอบหมายให้ผู้ดูแลคนพิการ องค์กรด้านคนพิการ หรือศูนย์บริการคนพิการดำเนินการแทนได้ และมีอำนาจดำเนินการเชิงรุกโดยการตรวจสอบการได้รับสิทธิประโยชน์ของคนพิการ รวมทั้งกำหนดขั้นตอนบังคับตามกฎหมายเพื่อให้สิทธิคนพิการเป็นจริงตามที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนให้มีการกิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในด้านการให้คำแนะนำและช่วยเหลือคนพิการให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวก สวัสดิการ และความช่วยเหลืออื่นตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล

ปรากฏว่าในปัจจุบันยังมีกฎหมาย ตลอดจนระเบียบและข้อบังคับบางฉบับที่มีบทบัญญัติซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการกีดกันคนพิการในการได้รับสิทธิต่าง ๆ รัฐจึงควรดำเนินการให้หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามกฎหมายต่าง ๆ อย่างเข้มงวดจริงจังเพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิอย่างแท้จริง รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการในการดำรงชีวิตและโอกาสในการทำงานหาเลี้ยงชีพ การทำให้คนพิการได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่และปรับสภาพแวดล้อมเพื่อให้คนพิการมีความเป็นอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมตามเจตนารมณ์ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการได้อย่างแท้จริง

1. สถานการณ์สิทธิคนพิการ

แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะรับรองความเสมอภาคของบุคคลและห้ามการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุต่าง ๆ รวมถึงเหตุแห่งความพิการและแม้ว่าไทยจะมีกฎหมายที่ส่งเสริมสิทธิของคนพิการเป็นการเฉพาะแต่กฎหมายดังกล่าวยังไม่ได้รับการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังจึงทำให้คนพิการมักเข้าไม่ถึงสิทธิตามกฎหมายหรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาด้านการจ้างงานและอาชีพ การเข้าถึงอาคารสถานที่และบริการทางสังคมต่าง ๆ เช่นบริการด้านการแพทย์สวัสดิการสังคมและการเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมรวมถึงการเข้าถึง เป็นต้น

ทั้งนี้จะขอกล่าวถึงตัวอย่างสถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้านคนพิการที่สำคัญ ๆ เพื่อการศึกษา ได้แก่

- ด้านการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 กำหนดให้รัฐต้องจัดให้คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้

³สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ที่ พม 0605/ว.2692 ลงวันที่ 16 พฤษภาคม 2557.

คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดและพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการแต่ในทางปฏิบัติเด็กพิการยังเข้าถึงสิทธิด้านศึกษาได้อย่างจำกัดโดยพบปัญหา อาทิ โรงเรียนปฏิเสธที่จะรับเด็กพิการเข้าศึกษาด้วยเหตุผลความไม่พร้อมทั้งในด้านอาคารสถานที่และการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจวิธีการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิการ ปัญหาสถานศึกษาสำหรับเด็กพิการเฉพาะด้านมีจำนวนน้อยมาก การสนับสนุนให้ครอบครัวและชุมชนจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ยังไม่มีระเบียบปฏิบัติรองรับผู้ปกครองเด็กพิการยังขาดการสนับสนุนจากรัฐทั้งในด้านคำแนะนำเกี่ยวกับสถานะความพิการ การดูแลเด็กพิการและแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมแก่เด็กพิการ รวมถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณแก่ครอบครัวที่ประสบปัญหาการปรับสภาพแวดล้อมการจัดอุปกรณ์เครื่องช่วยและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

- ด้านการจ้างงานพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 (มาตรา 33 - 35) และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2556 กำหนดให้สถานประกอบการต้องรับคนพิการเข้าทำงานในสัดส่วนคนพิการ 1 คน ต่อลูกจ้าง 100 คน หรือถ้าไม่จ้างคนพิการเข้าทำงานสถานประกอบการต้องส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการร้อยละ 50 ของเงินค่าจ้างขั้นต่ำทั้งปี ทั้งนี้ในทางปฏิบัตินายจ้างหรือสถานประกอบการไม่สามารถสรรหาคคนพิการที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดได้เนื่องจากคนพิการไม่ได้รับการศึกษานอกจากนี้นายจ้างหรือสถานประกอบการบางรายมักเลือกวิธีที่จะนำเงินส่งเข้ากองทุนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นคนพิการจึงประสบปัญหาเข้าไม่ถึงสิทธิในการทำงาน

- ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการพบว่า การจัดการระบบขนส่งสาธารณะยังไม่เอื้อต่อการเดินทางให้แก่คนพิการอย่างดีพอ เช่น คนพิการยังไม่สามารถใช้รถโดยสารประจำทางได้ อาคารสถานที่ของทางราชการและเอกชนหลายแห่งยังไม่ได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการตามที่กฎหมายกำหนด

จากสถานการณ์ของคนพิการดังกล่าวหน่วยงานของรัฐที่มีประสบการณ์ทำงานร่วมกับองค์กรด้านคนพิการ อาทิ สภาคนพิการแห่งประเทศไทยสมาคมคนพิการต่าง ๆ ได้ร่วมมือกันผลักดันกฎหมายนโยบายการส่งเสริมสนับสนุนให้สังคมตกลึกทางความคิดและมีกระบวนการที่จะทำให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิทางการศึกษาเป็นต้น รวมทั้งการให้โอกาสกับกลุ่มผู้แทนคนพิการเข้าบริหารนโยบายในระดับประเทศ

2. ความเป็นมาของกฎหมายสิทธิมนุษยชนและแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิคนพิการ

มนุษย์โดยธรรมชาตินั้นมีสังคมซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ในสังคมก็จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์กติกาเพื่อควบคุมความเป็นระเบียบไม่ให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มนุษย์จึงต้องมีมาตรการให้การคุ้มครองปกป้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงหรือจะกล่าวได้ว่าให้มี “ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์” ก็คงจะไม่ผิด ซึ่งจะต้องมีหลักคิดโดย

คำนึงถึงหลักนิติธรรม (Rule of Law) ตามสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ที่สืบเนื่องมาจากกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law)

2.1 ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

นับแต่ยุคฟาโรห์ (Pharaoh) เลื่อมสลายลงก็ได้เกิดหลักความเสมอภาคของมนุษย์ดังมีข้อความที่เขียนในช่วงเวลาดังกล่าวว่าเป็นข้อความที่เทพเจ้าผู้สร้างกล่าวว่า

“ข้าสร้างลมทั้งสี่ทิศ เพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้หายใจ ข้าทำให้น้ำท่วมท้นเพื่อให้คนจนได้มีสิทธิในน้ำเช่นเดียวกับคนใหญ่โต ข้าทำให้มนุษย์ทุกคนเหมือนกันกับเพื่อนร่วมโลกของตน”

ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่อียิปต์ได้รู้จักธรรมเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของมนุษย์และความยุติธรรมของปัจเจกชนแล้ว ในระยะต่อมาประมาณศตวรรษที่ 14 ก่อนคริสตกาลก็ได้มีการเอาคนต่างชาติไว้เป็นทาส บังคับให้ทำงานหนักเพื่ออียิปต์ จนโมเสส (Moses) ได้นำกลุ่มชนของตนรวมทั้งประชาชนที่เป็นทาสหนีออกมาเป็นอิสระจากอียิปต์เร่ร่อนไปในทะเลทราย แสดงให้เห็นว่ามีการปฏิเสธเรื่องการกดขี่ความเป็นมนุษย์ที่นำมาเป็นทาสตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา⁴

ต่อมาในยุคกรีก (Greece) ชาวกรีกเชื่อว่าจักรวาลนี้มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน กฎเกณฑ์ของมนุษย์ในสังคมเป็นส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์ในจักรวาล กฎเกณฑ์จักรวาลนี้มีระเบียบอย่างเป็นระเบียบ จักรวาลนี้ประกอบด้วยดาวเคราะห์ต่าง ๆ ซึ่งเดินทางไปตามกฎเกณฑ์อย่างเป็นระบบและมีระเบียบ เมื่อจักรวาลมีระเบียบมนุษย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาลก็มีระเบียบตามไปด้วย สังคมของมนุษย์ย่อมมีกฎเกณฑ์ที่เป็นระเบียบเช่นกัน⁵

เฮราคลิตุส (Heraclitus) เป็นนักปรัชญาเมธีผู้คิดค้นและวางรากฐานในเรื่องกฎหมายธรรมชาติไว้ ได้พยายามศึกษาค้นคว้าหาความจริงเกี่ยวกับแก่นสารของชีวิตและพบว่า แก่นสารของชีวิตเป็นสิ่งที่มิอยู่ในธรรมชาติอันมีจุดหมายปลายทาง ระเบียบ และเหตุผลอันแน่นอนซึ่งไม่อาจแปรผันได้ นับเป็นการยืนยันว่ากฎเกณฑ์ซึ่งใช้เป็นตัวควบคุม “แก่นสารของชีวิต” นั้นย่อมมีปรากฏอยู่แล้วในธรรมชาติ มิได้เกิดจากการบัญญัติหรือเจตจำนงของมนุษย์ผู้มีอำนาจคนใด โดยเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นภาวีสัย (Objective) หรือเป็นจริงอยู่เองโดยธรรมชาติซึ่งอยู่นอกเหนือและอยู่เหนือโครงสร้างอำนาจรัฐ⁶ แนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาต่อ ๆ มาโดยลำดับ

อริสโตเติล (Aristotle) ได้ให้คำจำกัดความของมนุษย์ไว้ว่า “มนุษย์คือสัตว์ที่มีเหตุผล” ซึ่งสิ่งที่อยู่ในระดับสูงกว่าเครื่องจักร ก็คือ มนุษย์ นอกจากจะมีคุณสมบัติเหมือนเครื่องจักร คือ การหาอาหารเลี้ยงตัวเอง การเจริญเติบโต การแพร่พันธุ์และการรู้สึกสัมผัสแล้ว มนุษย์ยังมีคุณลักษณะ

⁴ไฉ ฌ ป้อมเพชร, ชุดอารยธรรมตะวันตก รากฐานของวัฒนธรรมตะวันตก ประวัติศาสตร์สังเขปของโลก สมัยโบราณ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524), หน้า 25-35.

⁵สมยศ เชื้อไทย, ความรู้นิติปรัชญาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2536), หน้า 76.

⁶จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533), หน้า 122.

พิเศษ คือ ปัญหาและเหตุผล ซึ่งเหนือกว่าตรรกะ ปัญหาอันนี้แหละเป็นจุดมุ่งหมายหรือเป็นกิจกรรมสำคัญพิเศษสุดเฉพาะมนุษย์เท่านั้น⁷ และเพลโต (Plato) นั้นเชื่อว่า “ความยุติธรรมต้องมีการแบ่งสรรปันส่วน” กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนอาจถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ กันสุดแล้วแต่คุณค่า (Merits) ของแต่ละคน และมองว่า “ความยุติธรรมเกิดจากความเสมอภาคทางกฎหมาย” กล่าวคือทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติโดยเท่าเทียมกัน แม้มีสถานะทางสังคมแตกต่างกัน แต่ในสถานะทางกฎหมายแล้วทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันหมด

เมื่อสังคมมีความเจริญมากขึ้นก็ได้มีการทำการศึกษาแนวความคิดของสำนักกฎหมายต่าง ๆ จนถึงในช่วง “สมัยใหม่” (Modern Times) ประมาณ ค.ศ. 1453 ถึง ค.ศ. 1789 ก็เกิด “สำนักกฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law School) ขึ้น โดยนักกฎหมายของสำนักกฎหมายธรรมชาตินี้มีความเชื่อว่า กฎหมายควรจะเป็นกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องชอบธรรม มีเหตุผล และเชื่อว่ามีตามถูกผิดตามธรรมชาติที่เรียกว่า “กฎหมายธรรมชาติ” เป็นหลักธรรมหรือเป็นกฎเกณฑ์เพราะตามธรรมชาตินั้นมนุษย์มีเหตุผลที่จะค้นหาความถูกผิดตามธรรมชาติ สำนักกฎหมายธรรมชาติพยายามจัดระเบียบของกฎหมายให้เป็นระบบโดยอาศัยหลักตรรกวิทยาและอธิบายว่า กฎหมายนั้นมีรากฐานมาจากเหตุผลตามธรรมชาติของมนุษย์ กฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมิใช่สิ่งที่พระเจ้าทรงกำหนดขึ้น โดยมนุษย์ทุกคนจะต้องยอมรับโดยไม่ต้องคิดว่า กฎหมายนั้นมีเหตุมีผลหรือไม่ นอกจากนั้นสำนักกฎหมายธรรมชาติดียังยกย่องสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคน และยอมรับบทบาทสำคัญของกฎหมายลายลักษณ์อักษรอันมีผลทำให้มีการตราประมวลกฎหมายขึ้นใช้บังคับในเวลาต่อมา⁸

หลักความเสมอภาค (Le principe d'égalité)

หลักความเสมอภาคนั้นถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานของศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งจะต้องได้รับการคุ้มครองและรับรองโดยกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในสังคมในความเป็นปัจเจกบุคคลของมนุษย์แต่ละบุคคล ทั้งนี้โดยที่จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติโดยกล่าวอ้างเหตุผลใด ๆ ก็ตามที่หลักความเสมอภาคเป็นหลักการที่สัมพันธ์อย่างไม่อาจแยกได้จากหลักเสรีภาพเพราะเป็นหนึ่งในสามของเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน ได้แก่ เสรีภาพ (La liberté) เสมอภาค (L'égalité) และภราดรภาพ (La fraternité) หลักการนี้เป็นหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย และในบางครั้งถือได้ว่าเป็นหลักการพื้นฐานที่สุด พื้นฐานยิ่งเสียกว่าเสรีภาพ ทั้งนี้เพราะความเสมอภาคก็คือมนุษย์ (L'égalité c'est l'homme) นั่นเอง หลักความเสมอภาคก็คือหลักที่ว่า “ในสถานการณ์ที่เหมือนกันจะต้องปฏิบัติด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน” แต่หากมีการเลือกปฏิบัติในสถานการณ์ที่เหมือนกัน กรณีนี้ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและขัดแย้งกับหลักความเสมอภาค ความเสมอภาคจึงหมายถึง “ความเสมอภาคในกฎหมาย กล่าวคือมีสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมาย เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ไม่ใช่

⁷เดียน คำดี, *ปรัชญาตะวันตก*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522), หน้า 79.

⁸ชาญชัย แสวงศักดิ์, *พัฒนาการของกฎหมายมหาชนในต่างประเทศและในประเทศไทย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 72-73.

หมายความว่า จะต้องมีความเสมอภาคในการมีวัตถุประสงค์ของ และความเสมอภาคในกฎหมายนี้อาจเป็นทั้งในทางสิทธิและหน้าที่หรือภาระ” นอกจากนี้แม้ว่าความเสมอภาคจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของธรรมชาติมนุษย์ แต่คงไม่สามารถมีความเสมอภาคที่สมบูรณ์อย่างสุดขีด (L'egaliteabsolue) ที่ เป็นความเสมอภาคแบบคณิตศาสตร์ (L'egalitemathematique) ได้ทั้งหมด แต่ควรเป็นความเสมอภาคแบบสัดส่วน (L'egaliteproportionnelle) ที่คำนึงถึงความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล เพราะโดยธรรมชาติ มนุษย์แต่ละคนก็จะมีความแตกต่างกันไปอยู่ในตัว หลักความเสมอภาคจึงไปได้กับการปฏิบัติหรือการตรากฎหมายที่แตกต่างกันในที่มีการเลือกปฏิบัติการเลือกปฏิบัติดังกล่าวก็เพราะเหตุผลเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (l'interet general) แต่ทั้งสองกรณีดังกล่าวจะต้องเป็นการเลือกปฏิบัติที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายดังกล่าว⁹ สำหรับประเทศไทยแล้วหลักความเสมอภาคมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานตั้งแต่ พ.ศ. 2475 แต่มาเด่นชัดมากในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่มาตรา 30

2.2 หลักการเลือกปฏิบัติ (La discrimination)

ในเรื่องของความเท่าเทียมกันนั้นไม่ได้หมายความว่า จะต้องมีความเหมือนกันทุกประการในบางกรณีความแตกต่างก็สามารถให้ความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคกันหรือความเป็นธรรมระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ อย่างเช่น การเก็บภาษีจากผู้ที่มีรายมากกว่าผู้ที่ยากจน เป็นต้น ดังนั้นการเลือกปฏิบัติก็จะถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมถ้าการเลือกปฏิบัตินั้นเป็นการมุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ส่วนรวม หรือมุ่งที่จะขจัดความเลื่อมล้ำแตกต่างที่มีอยู่และไม่ถือได้ว่าเป็นการขัดกับหลักเสมอภาคแต่อย่างใดทั้งนี้อาจพิจารณาแยกออกได้เป็น

1) การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมเกิดจากสภาพของเรื่องที่แตกต่างกัน กล่าวคือถ้าไม่ใช่เรื่องสถานการณ์หรือสภาพอย่างเดียวกัน ฝ่ายนิติบัญญัติย่อมสามารถตรากฎหมายกำหนดเนื้อหาและรายละเอียดให้แตกต่างกันได้ เช่นเดียวกับฝ่ายบริหารที่สามารถออกกฎ หรือนิติกรรมทางปกครองให้มีผลแตกต่างกันได้เช่นเดียวกัน

2) การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมเกิดจากความจำเป็นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม กล่าวคือหลักการที่สำคัญหลักการหนึ่งในกฎหมายมหาชนก็คือ ประโยชน์ของส่วนรวมย่อมอยู่เหนือประโยชน์ของปัจเจกชน หลักการนี้นำมาปรับใช้กับการพิจารณาในเรื่องความเสมอภาคด้วย ความจำเป็นเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจึงอธิบายถึงการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมได้

3) การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมที่มุ่งลดความเลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่ กล่าวคือ การเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่หรือการปฏิบัติทางบวก คือ การดำเนินการตามกฎหมายที่แตกต่างกันในลักษณะชั่วคราวที่มีอำนาจกำหนดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและยกระดับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่มีสถานะด้อยกว่าบุคคลอื่น เพื่อทดแทนความไม่เท่าเทียมกันที่ดำรงอยู่¹⁰

⁹สมคิด เลิศไพฑูรย์, “หลักความเสมอภาค,” วารสารนิติศาสตร์ 30, (2 มิถุนายน 2543), หน้า 164-167.

¹⁰พื้งอ้าง, หน้า 167-170.

3. สิทธิคนพิการในกฎหมายต่าง ๆ ของประเทศไทยและกฎหมายระหว่างประเทศ

ในสังคมนั้นคนพิการคนใดถ้าไม่มีฐานะทางครอบครัวแล้วก็จะยากยิ่งที่จะได้รับการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่พึงมี ดังนั้นกฎหมายจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้คนพิการได้รับการคุ้มครองสนับสนุนและส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่กฎหมายก็คงจะมีความแตกต่างกันไป ตั้งแต่ในระดับประเทศจนถึงในระดับระหว่างประเทศ โดยจะต้องคำนึงถึงสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองประกอบกันด้วย ทั้งนี้จะขอกล่าวถึงพอสังเขปเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของกฎหมายต่าง ๆ นั้น

3.1 กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการในประเทศไทย

ในประเทศไทยมีกฎหมายที่ให้การคุ้มครองคนพิการอย่างหลากหลายในด้านต่าง ๆ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงการคุ้มครองที่เป็นหลักการสำคัญต่อสิทธิคนพิการก่อน คือ ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (ก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ในอนาคต) และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 และ ปฎิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย ค.ศ. 1998

3.1.1 กฎหมายที่เป็นหลักการสำคัญต่อการคุ้มครองคนพิการ

ถ้าจะกล่าวถึงกฎหมายหลักโดยเฉพาะในการคุ้มครองสิทธิคนพิการแล้วก็คงจะต้องกล่าวถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญก่อนในเบื้องต้นซึ่งเป็นกฎหมายสูงของประเทศ และกฎหมายที่เฉพาะเจาะจงในลำดับถัดไป

3.1.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 การคุ้มครองสิทธิคนพิการนั้นได้กำหนดหลักการความเสมอภาค สิทธิเท่าเทียมกัน และการเลือกปฏิบัติ ไว้ในมาตรา 30 และได้กำหนดถึง สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ในมาตรา 40(6) สิทธิในการประกอบอาชีพ ในมาตรา 43 สิทธิในการประกันความปลอดภัย สวัสดิภาพและการดำรงชีพ ในมาตรา 44 สิทธิในการศึกษา ในมาตรา 49 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ มาตรา 54 แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ในมาตรา 80 (1) และให้มีส่วนร่วมในกระบวนการตราพระราชบัญญัติ ในมาตรา 152 อีกด้วย

3.1.1.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 เป็นกฎหมายที่ออกมาให้การคุ้มครองและส่งเสริมต่อคุณภาพชีวิตคนพิการโดยตรง โดยมีสาระสำคัญพอสังเขปคือ

ก) คำนิยามที่สำคัญ

“คนพิการ” หมายความว่าบุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมเนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็นการได้ยินการเคลื่อนไหวการสื่อสารจิตใจอารมณ์พฤติกรรมสติปัญญาการเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่าง

บุคคลทั่วไปทั้งนี้ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประกาศกำหนด

“การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” หมายความว่า การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้นหรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใด เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ

ข) หลักการเลือกปฏิบัติ

หลักการที่สำคัญที่จะไม่ให้คนพิการถูกเลือกปฏิบัติได้กำหนดไว้ในมาตรา 15 ว่า “การกำหนดนโยบาย กฎระเบียบ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการจะกระทำมิได้ การกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการกระทำหรือละเว้นการกระทำที่แม้จะมีได้มุ่งหมายให้เป็นการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการโดยตรง แต่ผลของการกระทำนั้นทำให้คนพิการต้องเสียสิทธิประโยชน์ที่ควรจะได้รับเพราะเหตุแห่งความพิการด้วย การเลือกปฏิบัติที่มีเหตุผลทางวิชาการ จริต ประเพณี หรือประโยชน์สาธารณะสนับสนุนให้กระทำได้ตามความจำเป็นและสมควรแก่กรณีไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคหนึ่ง และวรรคสอง แต่ผู้กระทำการนั้นจะต้องจัดให้มีมาตรการช่วยเหลือเยียวยาหรือรักษาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์แก่คนพิการตามความจำเป็นเท่าที่จะกระทำได้” และมาตรา 16 วรรคแรกว่า “คนพิการที่ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการตามมาตรา 15 มีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการนั้นได้คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด”

ค) สิทธิในการเข้าถึงและใช้สิทธิประโยชน์

ที่สำคัญอย่างยิ่งของคนพิการนั้น คนพิการจะต้องสามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ได้อย่างเป็นจริง จึงได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 20 คือ

(1) การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์ และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

(2) การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ หรือแผนการศึกษาแห่งชาติ ตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะ หรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบ โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา สำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

(3) การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพการให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

และบริการสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีหรือความช่วยเหลืออื่นใดเพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด

(4) การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

(5) การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบายแผนงานโครงการกิจกรรมการพัฒนาและบริการอันเป็นสาระณะผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตการช่วยเหลือทางกฎหมายและการจัดหาทุนความแตกต่างแตกต่างคิดให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

(6) ข้อมูลข่าวสารการสื่อสารบริการโทรคมนาคมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภทตลอดจนบริการสื่อสารณะจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในกฎกระทรวง

(7) บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

(8) สิทธิที่จะนำสัตว์นำทางเครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทางหรือเครื่องช่วยความพิการใด ๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทางและการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะโดยได้รับการยกเว้นค่าบริการค่าธรรมเนียมและค่าเช่าเพิ่มเติมสำหรับสัตว์เครื่องมืออุปกรณ์หรือเครื่องช่วยความพิการดังกล่าว

(9) การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

(10) การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยการมีผู้ช่วยคนพิการหรือการจัดให้มีสวัสดิการอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

3.1.1.3 ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย ค.ศ. 1998 ในวันที่ 3 ธันวาคม 2541 ได้มีการประกาศ “ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย” โดยมุ่งหวังที่จะให้ความคุ้มครองและส่งเสริมแก่คนพิการให้มีสิทธิที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพชีวิตโดยกำหนดไว้ 14 ข้อ

โดยได้กล่าวถึงคนพิการใน ข้อ 1 ว่าคนพิการมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพแห่งบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในฐานะพลเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและมีสิทธิต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ภายใต้ปฏิญญานี้โดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ และโดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติศาสนาการเมืองภาษาถิ่นกำเนิดเพศอายุหรือสถานะอื่นใด ข้อ 2 คนพิการมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ข้อ 3 มีสิทธิเข้าร่วมในการตัดสินใจในกำหนดนโยบาย และแผนงานทุกด้านที่เกี่ยวกับคนพิการทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ข้อ 4 มีสิทธิได้รับการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาตั้งแต่แรกเกิดและแรกเริ่มที่พบความพิการ รวมทั้ง

ผู้ปกครองและครอบครัวของคนพิการต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐในทุกด้านเพื่อให้สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาคนพิการอย่างเต็มศักยภาพและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล ข้อ 5 คนพิการมีสิทธิได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระได้ด้วยตนเองอย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล ข้อ 6 มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพในทุกระดับทุกรูปแบบของการจัดการศึกษาตามความต้องการของคนพิการอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปทั้งการศึกษาในระบบนอกระบบและการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยไม่มีการจำกัดกีดกันเลือกปฏิบัติหรือข้อยกเว้นใด ๆ ข้อ 7 คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพการฝึกอาชีพการประกอบอาชีพทุกประเภทได้รับการจ้างงานหรือว่าจ้างงานเข้าทำงานตามความต้องการและความสามารถโดยได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการได้รับความก้าวหน้ารวมทั้งได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานโดยไม่มีการกีดกันหรือเลือกปฏิบัติและอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ดี ปญญานันไม่ใช่งานกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ได้อย่างกฎหมายทั่วไป จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำให้สิทธิของคนพิการนั้นเป็นจริงและสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

3.1.2 กฎหมายอื่น ๆ ในการคุ้มครองคนพิการ

สำหรับการคุ้มครองคนพิการในด้านอื่น ๆ นั้นยังสามารถแบ่งออกได้อีกเป็นหลากหลายกรณี แต่จะขอแบ่งออกเป็น สาม กรณี คือ

3.1.2.1 ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการ มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่สำคัญคือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และกฎหมายลำดับรองลงไป อาทิ กฎกระทรวงกำหนดลักษณะหรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2555 กฎกระทรวงกำหนดลักษณะหรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการขนส่ง เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2556

3.1.2.2 ด้านการจ้างงาน มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 499) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 519) พ.ศ. 2554 กฎกระทรวงกำหนดจำนวนคนพิการที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการและหน่วยงานของรัฐจะต้องรับเข้าทำงาน และจำนวนเงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการจะต้องนำส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2554 และประกาศกระทรวงฯ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ระเบียบกระทรวงฯ อื่น ๆ อีก

3.1.2.3 ด้านการศึกษา มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญที่กำหนดให้คนพิการ อาทิ ให้สิทธิคนพิการในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิดหรือเมื่อพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้สิทธิใน

การได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ให้สิทธิในการได้รับการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษและสอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความพิการโดยคำนึงถึงความเสมอภาคและความเป็นธรรม พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 5 กำหนดให้ คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาในเรื่องการได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 มีสาระสำคัญที่กำหนดให้คนพิการได้รับสิทธิทางการศึกษาเป็นพิเศษจากกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อประกันโอกาสและความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาภาคบังคับ นอกจากนี้ก็ยังมีกฎหมายลำดับรองอีกส่วนหนึ่งที่กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการรับคนพิการเข้าศึกษาอีกด้วย

3.2 กฎหมายระหว่างประเทศ

ในสังคมระหว่างประเทศได้มีการกำหนดถึงมาตรฐานกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิคนพิการไว้อย่างกว้างขวางเช่นกัน และคาดหวังว่าเกณฑ์มาตรฐานระหว่างประเทศจะเป็นเสมือนเครื่องมือที่นำไปใช้ในการดำเนินการให้การคุ้มครองและส่งเสริมให้คนพิการทั่วโลกได้มีชีวิตที่เท่าเทียมกันและเสมอภาค ทำให้มีการพัฒนาชีวิตให้เหมาะสมในแต่ละสังคมต่อไป ทั้งนี้จะขอลำดับถึงตามลำดับ คือ

3.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับนี้เป็นกฎหมายฉบับแรกที่มุ่งมั่นให้ประเทศต่าง ๆ นำไปใช้ปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งแม้จะไม่ถือว่าเป็นกฎหมายที่นำมาใช้บังคับกับประเทศต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามได้ก็ตามที แต่ปัจจุบันนี้ก็เป็นที่ยอมรับของนานาชาติแล้วทำให้การยอมรับและปฏิบัติตามโดยปราศจากข้อสงสัยแต่ประการใด

ปฏิญญาฯ ฉบับนี้ได้กำหนดไว้ในข้อ 1 ว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ข้อ 2 (1) กล่าวว่า ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าชนิดใด ๆ ดังเช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานอื่น ๆ ข้อ 3 กำหนดว่า ทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงแห่งตน ข้อ 6 กำหนดว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายทุกแห่งหน ข้อ 7 กำหนดว่า ทุกคนเสมอกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และในข้อ 23 (1) กล่าวว่า ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน ในการเลือกงานโดยอิสระ ในอันยุติธรรมและเป็นประโยชน์แห่งการทำงาน

3.2.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights 1966)

กติกาฉบับนี้นับว่าเป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่สามารถบังคับได้กับรัฐที่ให้การรับรองและสัตยาบัน เป็นกฎหมายที่เน้นคุ้มครองทางด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 2 ของกติกาฯ กำหนดว่า รัฐภาคีรับที่จะเคารพและประกันแก่ปัจเจกบุคคลทั้งปวงในสิทธิทั้งหลายที่รับรองไว้ในกติกาฯ นี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกใด ๆ อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ ข้อ 3 กำหนดว่า รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกันสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี และในข้อ 26 ได้กำหนดว่า บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในกรณีนี้ กฎหมายจะต้องห้ามการเลือกปฏิบัติใด ๆ และต้องประกันการคุ้มครองบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคและเป็นผลจริงจังกจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลใด เช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ

3.2.3 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1966)

กติกาฉบับนี้ก็เช่นกันเป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่บังคับได้กับรัฐที่ให้การรับรองและให้สัตยาบัน โดยเน้นคุ้มครองทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ข้อ 2 อนุ 2 กำหนดว่า รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกันว่าสิทธิทั้งหลายที่ระบุไว้ในกติกานี้จะใช้ได้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในเรื่อง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชาติหรือสังคมดั้งเดิม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่น ข้อ 3 ได้กำหนดถึงสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี ข้อ 6 (1) ได้กำหนดถึง สิทธิในการทำงานซึ่งรวมทั้งสิทธิของทุกคนในโอกาสที่จะหาเลี้ยงชีพโดยงานซึ่งตนเลือกหรือรับอย่างเสรี และจะดำเนินขั้นตอนที่เหมาะสมในการปกป้องสิทธินี้ และ (2) กำหนดว่า ขั้นตอนซึ่งรัฐภาคีแห่งกติกานี้จะต้องดำเนินเพื่อให้บรรลุผลในการทำให้สิทธินี้เป็นจริงอย่างบริบูรณ์ จะต้องรวมถึงการให้คำแนะนำทางเทคนิคและวิชาชีพและโครงการฝึกอบรม นโยบายและเทคนิคที่จะทำให้บรรลุผลในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ และการจ้างงานอย่างบริบูรณ์และเป็นประโยชน์ และในข้อ 13 เรื่องการศึกษา ได้กล่าวว่า รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิของทุกคนในการศึกษา รัฐภาคีเห็นพ้องกันว่าการศึกษาจะต้องมุ่งให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์และความสำนึกในศักดิ์ศรีของตนอย่างบริบูรณ์ และจะต้องเพิ่มพูนการเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รัฐภาคีเห็นพ้องกันอีกว่า การศึกษาจะต้องทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในสังคมเสรีอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ความอดกลั้นและมิตรภาพระหว่างชาติ และกลุ่มเชื้อชาติ ของกลุ่มน้อยหรือกลุ่มศาสนาทั้งปวง และสานต่อไปถึงกิจกรรมของสหประชาชาติในการชำระไว้ซึ่งสันติภาพ

3.2.4 กฎมาตรฐานว่าด้วยการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการ ค.ศ. 1993 (Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities 1993)

คนพิการนั้นมีอยู่ในทุกภูมิภาคของโลกและในทุกระดับของสังคม อีกทั้งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นโยบายด้านความพิการในปัจจุบันเป็นผลพวงของการพัฒนาที่เกิดขึ้นมาตลอดระยะเวลา 200 ปี ซึ่งในหลายกรณีนโยบายก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน และนโยบายทางสังคม เศรษฐกิจในแต่ละยุคสมัยที่แตกต่างกันไป ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นโยบายด้านความพิการเริ่มพัฒนาขึ้นมาจากการดูแลช่วยเหลือเบื้องต้นให้แก่คนพิการในสถาบันต่าง ๆ ก่อนจะก้าวไปสู่การให้การศึกษแก่เด็กพิการและการฟื้นฟูสมรรถภาพให้แก่ผู้ใหญ่ที่ประสบความพิการในภายหลัง และจากการให้การศึกษารวมทั้งการฟื้นฟูสมรรถภาพนี้เอง ได้ทำให้คนพิการมีความกระตือรือร้นมากขึ้นจนกลายเป็นพลังผลักดันให้เกิดการพัฒนา นโยบายด้านความพิการในเวลาต่อมา ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองการเผยแพร่ความคิดพื้นฐานที่จะรวมคนพิการให้เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นเนื้อเดียวกันของสังคม และให้บุคคลเหล่านั้นมีชีวิตที่ปกติสุขอยู่ในสังคมก็ได้สะท้อนให้เห็นว่าความตระหนักในศักยภาพของคนพิการได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะนี้ ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 องค์การของคนพิการในบางประเทศได้เริ่มจุดประกายความคิดพื้นฐานใหม่เกี่ยวกับความพิการขึ้นมา ความคิดพื้นฐานนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ข้อจำกัดที่คนพิการประสบอยู่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับการออกแบบและโครงสร้างของสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวคนพิการเองและเจตคติของคนทั่วไปที่มีต่อคนพิการ

แม้ว่าจะไม่มีการนำกฎมาตรฐานฉบับนี้บังคับใช้ แต่กฎมาตรฐานก็สามารถใช้เป็นกฎที่ถือเป็นประเพณีปฏิบัติระหว่างประเทศได้ โดยมีหลักการสำคัญที่เน้นความรับผิดชอบ การปฏิบัติ และการร่วมมือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการ การช่วยคนพิการให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และความเสมอภาคให้แก่คนพิการ ก็ได้ระบุไว้ในข้อ 5 ถึง ข้อ 12 ของกฎมาตรฐานฉบับนี้ด้วยแล้ว

กฎมาตรฐานฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อสร้างความมั่นใจให้ เด็กหญิง เด็กชาย ผู้หญิง และผู้ชายที่พิการ ในฐานะที่ต่างก็เป็นสมาชิกของสังคมสามารถใช้สิทธิของตนเองและมีภาระหน้าที่เช่นเดียวกับสมาชิกอื่น ๆ ของสังคมได้ แต่ในอีกประการหนึ่งในทุกสังคมของโลกก็ยังมีอุปสรรคที่ขวางกั้นคนพิการไม่ให้ใช้สิทธิเสรีภาพที่ตนเองมีอยู่จึงเป็นการยากยิ่งที่คนพิการจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นความรับผิดชอบของรัฐสมาชิกที่จะดำเนินงานอย่างเหมาะสม เพื่อขจัดอุปสรรคดังกล่าวออกไป โดยที่คนพิการและองค์กรของคนพิการก็ควรจะมีบทบาทอย่างเข้มแข็งในฐานะของหุ้นส่วนร่วมกระบวนการที่จะขจัดอุปสรรคดังกล่าว อันจะเป็นการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการ

กฎมาตรฐานว่าด้วยการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการนั้นมีความสำคัญ อาทิ การสร้างความสำนึก โดยรัฐจะต้องดำเนินงานเพื่อสร้างความสำนึกของสังคมเกี่ยวกับคนพิการในเรื่อง สิทธิ ความต้องการจำเป็น ศักยภาพ และการให้ประโยชน์แก่สังคมของบรรดา

คนพิการ การรักษาพยาบาล โดยรัฐต้องประกันว่าต้องมีการจัดการรักษาพยาบาลให้แก่คนพิการอย่างมีประสิทธิภาพ การฟื้นฟูสมรรถภาพ รัฐต้องประกันว่า การจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่คนพิการสามารถทำให้บุคคลเหล่านั้นก้าวไปสู่ระดับที่อยู่ได้ด้วยตนเองและสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสูงสุด อีกทั้งยังสามารถดำรงสถานะนี้ไว้ได้ต่อไป (สมัชชาสหประชาชาติได้ให้การรับรองกฎหมายฐานว่าด้วยการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการฉบับนี้ ในการประชุมสมัยที่ 48 เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2537 (ตามมติที่ 48/96)¹¹ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ สมัชชาสหประชาชาติ ได้อ้างถึง ข้อมติ 1921 (58) ในวันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 ว่าด้วยการป้องกันความพิการและการฟื้นฟูบำบัดคนพิการ ให้คำนึงถึง ความจำเป็นในการป้องกันความพิการทางด้านร่างกายและจิตใจ และในการให้ความช่วยเหลือคนพิการ เพื่อพัฒนาความสามารถของตนในกิจกรรมหลากหลายสาขา และในการส่งเสริมการเข้าร่วมอยู่ในสภาพชีวิตอันปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

ปฏิญญาฯ แม้ว่าจะไม่เป็นกฎหมายที่บังคับให้ปฏิบัติตามได้ก็ตาม แต่สมัชชาสหประชาชาติได้เรียกร้องให้มีการดำเนินการในระดับประเทศและระหว่างประเทศเพื่อประกันว่าปฏิญญานี้จะได้นำไปปฏิบัติใช้ในฐานที่เป็นเกณฑ์ร่วมกัน และเป็นกรอบการอ้างอิงเพื่อปกป้องสิทธิเหล่านี้ กล่าวคือ จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติในเรื่อง เผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา นโยบายด้านการเมืองหรือความคิด ต้นตอของชาติและสังคม ฐานะ ชาติกำเนิด หรือสถานการณ์อื่นใดที่เกี่ยวข้องกับคนพิการผู้นั้นหรือครอบครัว คนพิการมีสิทธิได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิด้านพลเมืองและด้านทางการเมือง มีสิทธิได้รับการบำบัดรักษาโดยการแพทย์ จิตวิทยาและกายภาพบำบัด รวมทั้งการใช้วิธีช่วยเหลือ ได้รับการฟื้นฟูบำบัดทางการแพทย์ สังคม การศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพและการฟื้นฟูสมรรถภาพ ความช่วยเหลือ การให้คำปรึกษา การให้บริการต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาพัฒนาความสามารถและทักษะได้ในระดับสูงสุด และช่วยในกระบวนการเพื่อการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในสังคม หรือกลับเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในสังคมอีกครั้งของพวกเขา และมีสิทธิได้รับหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคม มีสิทธิได้รับการพิจารณาเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นพิเศษของพวกเขา อีกทั้งได้รับการปกป้องจากการแสวงหาผลประโยชน์ทุกรูปแบบ¹² ประกาศว่าด้วยการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และความเสมอภาคของคนพิการในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก

ในการประชุมที่มี ผู้นำรัฐบาล สมาชิกของเอสแคปและสมาชิกสมทบทั้งหลายตระหนักว่า สภาพความเป็นอยู่ของคนพิการจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ในทั่วทั้งภูมิภาค โอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และความเสมอภาคของคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ การศึกษา การจ้างงาน ยังคงน้อยกว่าบุคคลที่ไม่พิการอยู่มาก สิ่งนี้ส่วนใหญ่เนื่องมาจากทัศนคติในทางลบของสังคมที่มีให้คนพิการได้

¹¹เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สิทธิมนุษยชนกับคนพิการ วันที่ 3 ธันวาคม 2541 ณ ดิเกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล.

¹²พื้งอ้าง.

รับสิทธิที่สมควรได้รับในการมีส่วนร่วมที่เสมอภาคกันในฐานะพลเมือง ทักษะคิดดังกล่าวยังสกัดกั้นโอกาสของคนพิการในการติดต่อกันในสังคมและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลอื่น ความเลวร้ายของสังคมที่มีต่อคนพิการนี้ต้องได้รับการจัดให้หมดสิ้นไป ด้วยทัศนคติที่ปรับเปลี่ยนใหม่ ความสำนึกยิ่งขึ้นและการดูแลเอาใจใส่ที่มากขึ้น เราสามารถสร้างสภาวะแวดล้อมทางสังคมและทางกายภาพที่ทุกคนเข้าร่วมได้

เรายินดีที่ ข้อมติที่ 48/3 เรื่อง ทศวรรษคนพิการในเอเชียและแปซิฟิก สำหรับช่วงปี 2536-2545 ได้รับการรับรองโดยคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก ในฐานะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการริเริ่มนโยบายใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพและการปฏิบัติในระดับชาติ อนุภูมิภาคและภูมิภาค อันมีเป้าหมายที่จะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของคนพิการอย่างเป็นระบบ เพื่อการพัฒนาอย่างเต็มที่ของคนพิการ เราจึงประกาศและให้คำมั่นต่อการมีข้อผูกพันร่วมกันที่จะนำอุดมการณ์ และวัตถุประสงค์ของทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิกไปปฏิบัติในประเทศและดินแดนของเรา และยืนยันความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่องของเราตามที่กฎบัตรสหประชาชาติได้แสดงความเชื่อมั่นไว้ว่า “... เพื่อศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์...”¹³

3.2.5 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ค.ศ. 2006 (Convention on the Rights of Persons with Disabilities 2006)

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities : CRPD) ได้รับการยอมรับโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2006 / พ.ศ. 2549 และเปิดให้ลงนามเมื่อวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 2007 / พ.ศ. 2550 เป็นส่วนหนึ่งของ “เอกสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของสหประชาชาติ (International Human Rights Instruments of the United Nations) ซึ่งมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีของคนพิการ (Protect the rights and dignity of persons with disabilities) ดังนั้นรัฐภาคีของอนุสัญญานี้จึงถูกเรียกร้องให้ส่งเสริม (Promote) คุ้มครอง (Protect) ตลอดจนผลักดันการใช้สิทธิมนุษยชนที่เต็มส่วนให้แก่คนพิการ (Ensure the full enjoyment of human rights by persons with disabilities) และผลักดันการเข้าถึงสิทธิในความเท่าเทียมกันทางกฎหมายแก่คนพิการ

เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 นายดอนปรมัตถ์วินัย เอกอัครราชทูต ผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์กได้ยื่นสัตยาบันสารของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (CRPD) ต่อสำนักงานเลขาธิการสหประชาชาติ ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีและมีผลบังคับใช้กับไทยตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2551 เป็นต้นไป ทำให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในอนุสัญญา ตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2551 ประเทศไทยได้กำหนดให้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

¹³เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สิทธิมนุษยชนกับคนพิการ วันที่ 3 ธันวาคม 2541 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล.

อนุสัญญามีความมุ่งประสงค์เพื่อส่งเสริมคุ้มครองและประกันให้คนพิการทั้งปวงได้อุปโภคสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวงอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน และส่งเสริมการเคารพในศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด (ข้อ 1) มีหลักการคือ การเคารพในศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด การอยู่ได้ด้วยตนเอง และความเป็นอิสระของบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติ การเข้ามีส่วนร่วมและเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคม การเคารพความแตกต่างและการยอมรับว่าคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายของมนุษย์และมนุษยชาติ ความเท่าเทียมกันของโอกาส ความสามารถในการเข้าถึง ความเท่าเทียมกันระหว่างชายกับหญิง การเคารพขีดความสามารถของเด็กพิการที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและการเคารพสิทธิของเด็กพิการเพื่อสงวนรักษาลักษณะแห่งตน (ข้อ 3) และที่สำคัญ คือ หลักความเท่าเทียมกันและการไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งข้อ 5 ได้กำหนดไว้ว่า รัฐภาคียอมรับว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันเบื้องหน้าและภายใต้กฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ที่เท่าเทียมกันตามกฎหมายโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ให้รัฐภาคีห้ามการเลือกปฏิบัติทั้งปวงเพราะเหตุแห่งความพิการและประกันให้คนพิการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุทั้งปวง เพื่อเป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมกันและจัดการเลือกปฏิบัติให้รัฐภาคีดำเนินขั้นตอนที่เหมาะสมทั้งปวงเพื่อประกันว่าจะจัดให้มีการช่วยเหลือที่สมเหตุสมผล มาตรการเฉพาะซึ่งจำเป็นในการเร่งหรือเพื่อให้บรรลุถึงความเท่าเทียมกันในทางปฏิบัติแก่คนพิการต้องไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขของอนุสัญญานี้

การเป็นรัฐภาคีมีนัยว่ารัฐบาลประเทศนั้นตระหนักกว่ามีการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการมิได้ จะต้องเคารพ คุ้มครองและสิทธิที่พึงมีแก่คนพิการเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป นอกจากนี้จะต้องมีการปฏิบัติดังนี้

1. รัฐภาคีจะต้องกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบหลัก (Focal Point) เพื่อเป็นกลไกประสานงานภาครัฐ ดูแลประเด็นที่สนับสนุนการดำเนินงาน ในภาคส่วนต่าง ๆ และประเทศไทยได้กำหนดให้กระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักตามอนุสัญญานี้

2. รัฐภาคีจะต้องจัดตั้งโครงสร้างภายใน เพื่อส่งเสริมพิทักษ์และติดตามการปฏิบัติตามอนุสัญญานี้ เช่น ตั้งคณะกรรมการที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับอนุสัญญา โดยมีองค์ประกอบที่มาจากทุกภาคส่วน

3. รัฐภาคีจะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมโดยเฉพาะคนพิการ และองค์กรของคนพิการให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการติดตามการดำเนินงาน

4. รัฐภาคีจะต้องมีการจัดทำรายงานเกี่ยวกับมาตรการในการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญานี้ภายในเวลา 2 ปี หลังจากอนุสัญญามีผลบังคับใช้ และหลังจากนั้นต้องส่งฉบับต่อ ๆ ไป อย่างน้อยทุก ๆ 4 ปี หรือเมื่อคณะกรรมการร้องขอ

อาจกล่าวได้ว่า อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ นี้มีแนวคิดประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

(1) คนพิการทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน - โดยเปลี่ยนสังคมไทยจาก “เวทนานิยม” หรือ “สังคมฐานสงเคราะห์” ไปสู่ “สังคมฐานสิทธิ” ซึ่งคนพิการทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันและเท่าเทียมกับคนทั่วไป

(2.) “ความพิการ” เป็นความหลากหลายของมนุษยชาติ คนพิการจึงมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และสิทธิเท่าเทียมกับคนทั่วไป

(3.) คนพิการต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติ โดยดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อคนพิการจะปฏิบัติมิได้

(4.) คนพิการและผู้ดูแลคนพิการต้องได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมาย ถ้าคนพิการและผู้ดูแลคนพิการได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายต่าง ๆ ความพิการจะไม่เป็นอุปสรรคและคนพิการจะสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างเท่าเทียมกับคน¹⁴

4. การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ

ลักษณะของสังคมไทยนั้นคนไทยส่วนใหญ่มีความโอบอ้อมอารีช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากหรือผู้ที่ด้อยกว่าอยู่เป็นนิจ แต่สภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปการเอาเปรียบจึงมีความสลับซับซ้อนหลากหลายรูปแบบมากกว่าแต่ก่อน การเอาเปรียบจึงไม่เลือกกว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ คนปกติหรือคนพิการก็ตาม ในที่นี้จะขอกล่าวถึงการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการเป็นสามส่วนคือ

4.1 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการ

นอกจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งมีการพัฒนาให้ความสะดวกแก่บุคคลโดยทั่ว ๆ ไปแล้วยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างจากบุคคลโดยทั่ว ๆ ไป จึงควรมีการกำหนดให้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างอันเป็นการเสริมให้มีการดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันได้อย่างไม่มีความแตกต่าง จึงได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 กำหนดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการไว้เป็นการเฉพาะ (มาตรา 20 และมาตรา 37) และยังมีพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 กำหนดให้อาคารต่าง ๆ จำต้องมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารสำหรับคนพิการและคนชรา ซึ่งมีความหมายรวมไปถึง ส่วนของอาคารที่สร้างขึ้นและอุปกรณ์อันเป็นส่วนประกอบของอาคารที่ติดหรือตั้งอยู่ภายในและภายนอกอาคาร เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้อาคาร สำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา อาทิ จัดให้มีป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก ทางลาด ที่จอดรถ ห้องส้วม ลิฟต์ที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราใช้ได้

เพื่อให้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ฝ่ายบริหารได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 เห็นชอบในหลักการให้หน่วยราชการสำรวจและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้คนพิการเข้าถึงได้ และให้หน่วยราชการ อาทิ อำเภอบ้านนาhtar สำนักงานเขต สถาบันการศึกษา

¹⁴นายพชร วิเชียรสรรค์, “เรื่องสิทธิคนพิการ ตามกฎหมาย,” available [Online], <https://www.l3nr.org/posts/367092,2557> (กันยายน, 17).

สถานีตำรวจ จัดตั้งอำนวยความสะดวกขึ้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ เช่น ทางลาด ห้องน้ำ ที่จอดรถ ป้ายและสัญลักษณ์ และบริการข้อมูล ทั้งนี้ได้มีการติดตามผลการดำเนินการสำรวจและจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ จำนวน 12,218 แห่ง ร้อยละ 28.40 จากหน่วยงานราชการตามมติคณะรัฐมนตรี จำนวนทั้งสิ้น 43,024 แห่ง

นอกจากนี้ยังมี แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2555-2559 กำหนดวิสัยทัศน์ให้คนพิการดำรงชีวิตอิสระร่วมกับทุกคนในสังคมอย่างมีความสุขสามารถเข้าถึงสิทธิอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ฝ่ายบริหารจึงมีมติคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 เห็นชอบสนับสนุนผลักดันการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการและทุกคนในสังคมเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ โดยสนับสนุนงบประมาณสำหรับการปรับปรุงหรือจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าวไม่น้อยกว่า 5 ประเภท ได้แก่ ทางลาด ห้องน้ำ ที่จอดรถ ป้ายและสัญลักษณ์ และบริการข้อมูลข่าวสาร และให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2558 เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยให้สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติเป็นผู้รวบรวมรายงานผลการดำเนินงานเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรี¹⁵ การจ้างงาน

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 33 และ 34 ได้กำหนดเรื่อง การเข้าถึงสิทธิจ้างงานของคนพิการไว้ว่า เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐ รับคนพิการเข้าทำงาน ตามลักษณะของงานในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการและหน่วยงานของรัฐ จะต้องรับคนพิการเข้าทำงาน นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่มีได้รับคนพิการเข้าทำงานตามจำนวนที่กำหนดตามมาตรา 33 ให้ส่งเงินเข้ากองทุนตามมาตรา 24 (5) ทั้งนี้ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนเงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการจะต้องนำส่งเข้ากองทุน หากนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่ต้องส่งเงินเข้ากองทุนแต่ไม่ได้ส่ง ส่งล่าช้าหรือส่งเงินไม่ครบถ้วน ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีของจำนวนเงินที่ยังไม่ได้ส่งเข้ากองทุน ทั้งนี้รัฐได้จูงใจให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการซึ่งรับคนพิการเข้าทำงานหรือส่งเงินเข้ากองทุน มีสิทธิได้รับยกเว้นภาษีเป็นร้อยละของจำนวนเงินค่าจ้างที่จ่ายให้แก่คนพิการหรือเงินที่ส่งเข้ากองทุน แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด

กระทรวงแรงงานได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้นายจ้างและเจ้าของสถานประกอบการและหน่วยงานของรัฐต้องรับคนพิการเข้าทำงาน มีสาระสำคัญคือ นายจ้างหรือเจ้าของ

¹⁵“สรุปผลการจัดเวทีสร้างสรรค์การจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ ใน 6 จังหวัด” โดย กลุ่มกฎหมายสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, โครงการสัสมมนาพัฒนาการตรวจสอบสิทธิประโยชน์ของคนพิการ, วันที่ 23 กรกฎาคม 2557 ณ หอประชุมโรงแรมอีสติน มักระสัน กรุงเทพมหานคร, หน้า 31.

สถานประกอบการซึ่งมีลูกจ้างตั้งแต่หนึ่งร้อยคนขึ้นไป รับคนพิการที่สามารถทำงานได้ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใดในอัตราส่วนลูกจ้างที่มีใช้คนพิการทุกหนึ่งร้อยคนต่อคนพิการหนึ่งคน เศษของหนึ่งร้อยคนถ้าเกินห้าสิบคนต้องรับคนพิการเพิ่มอีกหนึ่งคน โดยให้นับลูกจ้างทุกวันที่ 1 ตุลาคม ของแต่ละปี – หน่วยงานของรัฐซึ่งมีผู้ปฏิบัติงานตั้งแต่หนึ่งร้อยคนขึ้นไปรับคนพิการที่สามารถทำงานได้ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใดในอัตราส่วนผู้ปฏิบัติงานที่มีใช้คนพิการทุกหนึ่งร้อยคนต่อคนพิการหนึ่งคน เศษของหนึ่งร้อยคนถ้าเกินห้าสิบคนต้องรับคนพิการเพิ่มอีกหนึ่งคน โดยให้นับผู้ปฏิบัติงานทุกวันที่ 1 ตุลาคม ของแต่ละปี

จากปี พ.ศ. 2555 ถึง ปี พ.ศ. 2557 ปรากฏข้อเท็จจริงดังนี้ คือ ในปี พ.ศ. 2555 นายจ้างหรือสถานประกอบการที่เข้าข่ายต้องปฏิบัติตามกฎหมายจ้างงานคนพิการ มีจำนวน 12,761 คน (11,867 คน ในปี พ.ศ. 2556 และ 12,509 คน ในปี พ.ศ. 2557) มีการปฏิบัติตามเข้าลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นจำนวน 8,698 คน คิดเป็นร้อยละ 68.16 (8,618 คน คิดเป็นร้อยละ 72.62 ในปี พ.ศ. 2556 และ 8,265 คน คิดเป็นร้อยละ 67.07 ในปี พ.ศ. 2557) ที่ปฏิบัติไม่ครบอัตราส่วนจำนวน 702 แห่ง คิดเป็น 5.5 (จำนวน 393 แห่ง คิดเป็น 3.31 ในปี พ.ศ. 2556 และจำนวน 190 แห่ง คิดเป็น 1.51 ในปี พ.ศ. 2557) และไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจำนวน 3,357 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.3 (จำนวน 2,856 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 24.06 ในปี พ.ศ. 2556 และจำนวน 4,054 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.4 ในปี พ.ศ. 2557) ซึ่งทำให้คนพิการเข้าถึงสิทธิการมีงานทำเป็นจำนวน 16,173 ราย (20,175 ราย ในปี พ.ศ. 2556 และ 22,697 ราย ในปี พ.ศ. 2557)¹⁶

4.2 การศึกษา

จากข้อมูลการศึกษาของคนพิการ ณ วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2557 พบว่าคนพิการที่ไม่ได้รับการศึกษาแบ่งเป็น

- (1.) ไม่ได้เรียนมีจำนวน 805,274 คน คิดเป็นร้อยละ 53.36
- (2.) อายุไม่ถึงเกณฑ์ที่จะเรียน จำนวน 19,427 คน คิดเป็นร้อยละ 1.29

ส่วนคนพิการที่ได้รับการศึกษา จะมีการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 577,308 คน คิดเป็นร้อยละ 38.25 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 78,901 คน คิดเป็นร้อยละ 5.23 คับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช. ปวส. ปวท.) จำนวน 15,934 คน คิดเป็นร้อยละ 1.06 ระดับอนุปริญญา จำนวน 1,911 คน คิดเป็นร้อยละ 0.13 ระดับปริญญาตรี จำนวน 9,584 คน คิดเป็นร้อยละ 0.63 และคนพิการได้รับการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรีน้อยที่สุด จำนวน 774 คน คิดเป็นร้อยละ 0.05

ประกอบกับในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561 รัฐบาลมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาสำหรับคนพิการ ภายใต้วิสัยทัศน์ว่า “คนพิการได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทัวถึง และเสมอภาค” ประกอบด้วยนโยบาย 4 ข้อ คือ

¹⁶สรุปผลการจัดเวทีสร้างสรรค์การจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ ใน 6 จังหวัด”. โดย กลุ่มกฎหมายสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. โครงการสัสมมนาพัฒนาการตรวจสอบสิทธิประโยชน์ของคนพิการ. วันที่ 23 กรกฎาคม 2557 ณ หอประชุมโรงแรมอีสติน มักรกะสัน กรุงเทพมหานคร, หน้า 21-22.

- (1.) คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค
- (2.) คนพิการได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของแต่ละประเภทความพิการในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา
- (3.) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ
- (4.) การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

แต่ก็ปรากฏว่ามีปัญหาและอุปสรรคสำหรับคนพิการต่าง กล่าวคือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับยังขาดประสบการณ์และทักษะความชำนาญในการจัดการศึกษาพิเศษเท่าที่ควร ไม่มีบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะทางการศึกษาพิเศษ ครูที่ผ่านการอบรมมีจำนวนน้อยและไม่ทั่วถึง ไม่สามารถคัดแยกเด็กได้แน่นอน ไม่สามารถดูแลเอาใจใส่เด็กพิเศษได้เพียงพอ ครู ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องบางส่วนยังให้ความสนใจกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษค่อนข้างน้อย จึงไม่ได้รับการสนับสนุนเอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร และอื่น ๆ¹⁷

5. ทางแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะ

คงจะไม่มีใครปฏิเสธว่าคนพิการมีอยู่ในทุกกลุ่มสังคม ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะยากดีมีจน มีการศึกษาหรือไม่มีการศึกษา และอาจกล่าวได้อีกเช่นกันว่ามีคนพิการเพิ่มมากขึ้นด้วยสาเหตุทางธรรมชาติหรืออุบัติเหตุก็ตามที่ การให้ความช่วยเหลือที่ดี การแก้ปัญหาที่ดี จะดำเนินการไปด้วยการเข้าไปช่วยเหลือให้ผ่านไประยะหนึ่งนั้นคงจะต้องเปลี่ยนความเข้าใจต่อสังคมโดยรวมว่า คนพิการนั้นก็เป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่จักต้องมีชีวิตและดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง เพียงแต่สังคมนั้นจะต้องปรับเปลี่ยนความเข้าใจต่อคนพิการเสียใหม่ว่าเขาเหล่านั้นเป็นคนที่มีความศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันจึงจำเป็นต้องให้ความเสมอภาคความเท่าเทียมกันการไม่เลือกปฏิบัติต่อพวกเขาด้วยการให้สิ่งที่สร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในชีวิตประจำวันโดยจะต้องให้ความเคารพทั้งทางกฎหมายและการปฏิบัติอย่างเป็นจริง ดังนั้นการให้การศึกษารวมถึงการให้ความเข้าใจต่อประชาชนถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติต่อคนพิการอย่างถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

หลักการเสมอภาคเบื้องต้นกฎหมายเป็นหลักการที่สำคัญที่สุดหลักการหนึ่งของรัฐเสรีประชาธิปไตย หลักการนี้เรียกร้องให้มีการปฏิบัติต่อสิ่งที่เหมือนกันอย่างเท่าเทียมกัน ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ปฏิเสธการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากความแตกต่างกันโดยเฉพาะการเลือกปฏิบัตินั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือเป็นการมุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่¹⁸ องค์การสหประชาชาติจึงได้ยกย่องอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ (CRPD) ขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของคนพิการขึ้นเป็นการเฉพาะซึ่งได้รับการรับรองโดยที่ประชุมใหญ่สมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2549 มีผลใช้บังคับแล้วเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 อนุสัญญาดังกล่าวมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมคุ้มครองและให้ความมั่นใจให้คนพิการได้ใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกันและส่งเสริมความเคารพในศักดิ์ศรีของคนพิการที่มีมาแต่กำเนิดทั้งนี้

¹⁸สมคิด เลิศไพฑูรย์, “หลักความเสมอภาค,” หน้า 183.

รัฐภาคีจะต้องกำหนดข้อห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจ้างงาน รวมทั้งเงื่อนไขในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน การว่าจ้างการจ้างงาน ความต่อเนื่องในการจ้างงาน ความก้าวหน้าในการทำงานและสภาพความปลอดภัยและสุขอนามัยของการทำงานให้มีการรับคนพิการเข้าทำงานในภาครัฐสำหรับการคุ้มครองสิทธิของคนพิการในส่วนของประเทศไทยนั้น ไทยได้ให้ความสำคัญมากโดยบัญญัติรองรับไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2550 ส่วนที่ 2 ความเสมอภาคมาตรา 30 วรรคสามซึ่งได้บัญญัติเพิ่มเติมให้รวมถึงเหตุพิการไว้ในหลักการของการไม่เลือกปฏิบัติไว้ด้วย

กรณีศึกษาของนายศิริมิตร บุญมูลที่ได้สมัครสอบเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาแต่คณะกรรมการตุลาการพิจารณาแล้วมีมติไม่รับสมัครเนื่องจากสภาพร่างกายและจิตใจไม่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ข้าราชการตุลาการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) นายศิริมิตร บุญมูลเห็นว่าการไม่รับสมัครโดยอ้างว่าร่างกายและจิตใจไม่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ข้าราชการตุลาการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพทางกายหรือความพิการบทบัญญัติดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 30

แม้กรณีนี้ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยมาแล้วตามคำวินิจฉัยที่ 16/2545 ว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ แต่กรณีนั้นเป็นการวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 แต่รัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ได้เพิ่มความคุ้มครองถึงเหตุความพิการด้วยจึงได้ขอให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยประเด็นดังกล่าวอีกครั้งหนึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้ยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาแล้ว มีคำวินิจฉัยเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2555 ปรากฏตามข่าวเผยแพร่ของศาลรัฐธรรมนูญคือ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) เฉพาะข้อความที่ว่า ..กายหรือจิตใจไม่เหมาะสม..เป็นถ้อยคำที่กำหนดลักษณะทางร่างกายหรือจิตใจที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาที่เกินความจำเป็น

จึงเป็นการจำกัดสิทธิในการบรรจุเข้ารับราชการตุลาการของผู้พิการโดยคำนึงถึงสภาพร่างกายหรือจิตใจของผู้พิการเพียงอย่างเดียวและเป็นการเปิดโอกาสให้คณะกรรมการที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบคุณสมบัติผู้สมัครเข้าสอบใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางโดยมิได้กำหนดว่ากายหรือจิตใจลักษณะใดเป็นความไม่เหมาะสมจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการได้ อีกทั้งมิได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถอันเป็นภารกิจหลักของตุลาการหรือผู้พิพากษาในการพิจารณารรถคดีบทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องความพิการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และขัดต่อสิทธิของคนพิการในการ

เข้าทำงานบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น¹⁹ ดังนั้นแม้ว่าจะมีการดำเนินการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ให้ไม่ขัดต่อหลักการไม่เลือกปฏิบัติแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีกฎหมายอีกไม่น้อยที่ยังขัดต่อหลักการไม่เลือกปฏิบัติอยู่ จึงควรทำการศึกษากฎหมายต่าง ๆ ให้ทั่วถึงเพื่อแก้ไขอันเป็นการคุ้มครองสิทธิแก่คนพิการต่อไป ในส่วนของการไม่รวมมือรับคนพิการเข้าทำงานนั้นก็ควรจะทำให้การสำรวจถึงข้อมูลที่ถูกต้องและดำเนินการลงโทษอย่างจริงจังและอาจใช้มาตรการทางสังคมประกอบด้วยโดยการเปิดเผยรายชื่อต่อสาธารณะเพื่อให้สังคมเป็นผู้พิจารณาต่อไป แต่อย่างไรก็ตามก็มีการกล่าวอ้างอยู่เสมอว่าไม่ทราบถึงกฎหมายต่าง ๆ ในการคุ้มครองแรงงาน จึงอาจเป็นการเหมาะสมที่ประเทศไทยจะได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมายให้สถานประกอบการที่มีคนงานจำนวนมาก (ให้กำหนดจำนวนที่เหมาะสม เช่น 100 คน เป็นต้น) จะต้องมี “นักกฎหมายแรงงาน” ที่ได้รับการอบรมเฉพาะทางโดยเฉพาะเพื่อดำเนินการแนะนำการปฏิบัติตามกฎหมายภายในสถานประกอบการให้ถูกต้องตามที่กฎหมายแรงงานหรือกฎหมายอื่น ๆ กำหนดไว้

ในด้านสถานบริการสาธารณะนั้น จากที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่บ่อยครั้งว่าคนพิการถูกละเมิดไม่ได้รับสิทธิในการบริการสาธารณะ อาทิ ที่จอดรถของคนพิการในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งของเอกชนและของรัฐก็ตาม ป้ายบอกทางและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ต่อคนพิการ แม้จะปรากฏว่ามีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกต่อคนพิการแต่ก็ไม่ได้ได้รับความเคารพในสิทธิของคนพิการ ทั้งนี้เพราะบุคคลทั่วไปขาดความเข้าใจขาดความรู้ในเรื่องของสิทธิคนพิการ อีกทั้งขาดจิตสำนึกต่อคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีสภาพร่างกายแตกต่างจากบุคคลโดยทั่วไป ในกรณีดังกล่าวจึงควรมีการกำหนดมาตรการลงโทษ อาทิ ให้แจ้งความเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยลงโทษต่อผู้กระทำ และผู้ดูแลรับผิดชอบต่อสถานที่เหล่านั้นด้วย ซึ่งในประเทศออสเตรเลียได้กำหนดโทษปรับในราคาแพงสำหรับผู้ละเมิดขั้นต่ำ AUS 200.00 หรือประมาณ 6,000 บาท โดยต้องจ่ายตรงไปยังบัญชีกลางของรัฐเท่านั้น กฎหมายเกี่ยวกับที่จอดรถคนพิการในประเทศออสเตรเลียนั้นรัฐบาลออสเตรเลียได้กำหนดพื้นที่สำหรับจอดรถให้กับคนพิการชัดเจน รวมไปถึงสาธารณูปโภคพื้นฐาน อาทิ ที่จอดรถเข็นบนรถเมล์ รถเมล์ต้องสามารถลงมารับรถเข็นได้ ตึกมีการกำหนดให้มีทางขึ้นพิเศษ รวมไปถึงห้องน้ำซึ่งมีกฎพิเศษเฉพาะผู้พิการทั่วประเทศได้รับสิทธิในการถือกุญแจเข้าตึกห้องน้ำคนพิการด้วย แต่เพื่อให้มีการตรวจสอบ

¹⁹สกอล ชาญสุทธรินทร์, หลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ: คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ, available [Online], <http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/opinion/sakol/20120703/459592/หลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ:-คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ.html>, 2557 (กันยายน, 17).

สิทธิผู้พิการจึงต้องทำการลงทะเบียนทุกคนเพื่อรับสิทธิพิเศษข้างต้น เช่น ให้ได้รับ²⁰

ในด้านการศึกษการพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการที่สำคัญเริ่มใน ค.ศ. 1990 ได้มีการประชุมขึ้นที่ประเทศไทย โดยมีการประกาศปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Declaration on Education for All) ของ 155 ประเทศ โดยมีเป้าหมายคือ การศึกษาเพื่อคนทุกคน รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (Children with special needs) และได้รับการรับรองจากที่ประชุมระดับโลก เรื่องการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ ที่ ซาลามันกา ประเทศสเปน เมื่อ ค.ศ. 1994 โดยได้มีการออกแถลงการณ์ซาลามันกา เรื่อง หลักการ นโยบาย และการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ (Salamanca Statement on Principle, Policy and Practice in Special Needs Education) โดยมีสาระสำคัญคือ การสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างจริงจังซึ่งจากการสรุปประเด็นปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ ในระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2557 ใน 6 จังหวัดนั้น ได้รับข้อเสนอแนะที่ตรงกันคือ ได้มีการเสนอแนะให้ส่งเสริมให้เด็กพิการและเด็กปกติเรียนร่วมชั้นเรียนกันเพื่อเป็นการปลูกฝังเจตคติที่ถูกต้องและการยอมรับคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และควรอบรมให้ความรู้แก่ครูที่มีเด็กพิการเรียนร่วมด้วย²¹

²⁰นรินทร์ ใจหวัง, ที่จอรถคนพิการ”ต้องพิการแก่ไหนถึงจะใช้ได้, available [Online], [²¹“สรุปผลการจัดเวทีสร้างสรรค์การจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ ใน 6 จังหวัด”. โดย กลุ่มกฎหมายสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, โครงการสัสมมนาพัฒนาการตรวจสอบสิทธิประโยชน์ของคนพิการ, วันที่ 23 กรกฎาคม 2557 ณ.หอประชุมโรงแรมอีสติน มักระสัน กรุงเทพฯ. หน้า 37](http://www.posttoday.com/%E0%B8%81%E0%B8%97%E0%B8%A1-%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84/%E0%B8%AA%E0%B8%81%E0%B8%B9%E0%B9%8A%E0%B8%9B-%E0%B8%81%E0%B8%97%E0%B8%A1/318360/%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%88%E0%B8%AD%E0%B8%94%E0%B8%A3%E0%B8%96%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3-%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%81%E0%B8%84%E0%B9%88%E0%B9%84%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%96%E0%B8%B6%E0%B8%87%E0%B8%88%E0%B8%B0%E0%B9%83%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B9%84%E0%B8%94%E0%B9%89, 2557 (กันยายน, 17).</p></div><div data-bbox=)

บรรณานุกรม

- เจริญ โฆษณานันท์. นิติปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2533.
- ชาญชัย แสงวงศ์ศักดิ์. พัฒนาการของกฎหมายมหาชนในต่างประเทศและในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2538.
- เดือน คำดี. ปรัชญาตะวันตก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2522.
- วไล ฌ ป้อมเพชร. หุดอวยธรรมตะวันตก รากฐานของวัฒนธรรมตะวันตก ประวัติศาสตร์สังเขปของโลกสมัยโบราณ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. 2524.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2555. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ: กรุงเทพมหานคร. 2556.
- “สรุปผลการจัดเวทีสร้างสรรค์การจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ ใน 6 จังหวัด”. โดย กลุ่มกฎหมายสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. โครงการสนับสนุนการพัฒนาตรวจสอบสิทธิประโยชน์ของคนพิการ. วันที่ 23 กรกฎาคม 2557 ณ หอประชุมโรงแรมอีสติน มักรกะสัน กรุงเทพมหานคร.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. “หลักความเสมอภาค.” วารสารนิติศาสตร์ 30, (2 มิถุนายน 2543).
- สมยศ เชื้อไทย. ความรู้นิติปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2536
- เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สิทธิมนุษยชนกับคนพิการ. วันพฤหัสบดีที่ 3 ธันวาคม 2541 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล.